

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВОДНОГО ГОСПОДАРСТВА ТА
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ

ЛІТВІНЧУК Альона Теофанівна

УДК 378.14:377.36.009 (043.3)

**ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО-КОМУНІКАТИВНОЇ
КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ-ТЕХНОЛОГІВ
У ПРОЦЕСІ ГУМАНІТАРНОЇ ПІДГОТОВКИ**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Рівне – 2018

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано в Національному університеті водного господарства та природокористування, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник: доктор педагогічних наук, професор
ТАДЕЄВА Марія Іванівна,
Національний університет водного господарства
та природокористування,
завідувач кафедри іноземних мов.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
АМЕЛІНА Світлана Миколаївна,
Національний університет біоресурсів
і природокористування, завідувач кафедри
іноземної філології і перекладу;

кандидат педагогічних наук, доцент
СЯСЬКА Наталія Володимирівна,
Рівненський державний гуманітарний університет,
доцент кафедри методики викладання іноземних мов.

Захист відбудеться «1» березня 2018 року об 11 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 47.104.08 у Національному університеті водного господарства та природокористування за адресою: 33000, м. Рівне, вул. Соборна, 11, навчальний корпус №1, зала засідань.

Із дисертацією можна ознайомитися на офіційному сайті <http://www.nuwm.edu.ua> та в науковій бібліотеці Національного університету водного господарства та природокористування за адресою: 33028, м. Рівне, вул. Олекси Новака, 75, навчальний корпус № 2.

Автореферат розіслано «31» січня 2018 року.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

А. В. Кочубей

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Відповідно до Стратегії сталого розвитку України на період до 2020 року визначеними векторами та першочерговими пріоритетами національного розвитку є забезпечення стійкого зростання економіки, підвищення обороноздатності держави, впровадження інноваційних технологій, повна модернізація промислового сектору та підсилення міжнародних стратегічних комунікацій. У добу глобалізації та інноваційних технологій сучасна структура світового ринку праці характеризується виникненням особливого його сегмента, пов'язаного з потребою у кваліфікованих фахівцях в усіх без винятку технологічних галузях, які впливають на підвищення ефективності виробництва. Попит на висококваліфіковані інженерно-технологічні кадри у розвинених країнах завжди перевищує пропозицію, тому існує занепокоєння щодо того, чи національні системи професійної освіти здатні задовольнити ринок інтелектуальної праці. У контексті прогнозованого попиту на вакансії в умовах розширення європейської та світової інтеграції промислово-технологічного сектору країни експерти погоджуються, що у найближчому майбутньому підвищуватиметься потреба у фахівцях, в активі яких – високий рівень мультифункціональності, інтелектуального розвитку та комунікативної компетентності, зокрема іншомовної.

У сучасних умовах євроінтеграційних процесів в Україні, інтернаціоналізації освітньої і професійної сфер особливо актуальними є реформування вищої освіти, модернізація її змісту, трансформація цілей у світлі сучасного розвитку суспільства і технологій, зростання вимог до якості підготовки фахівців із вищою освітою. Соціальне замовлення на підготовку компетентних фахівців з інноваційним мисленням і високим рівнем духовної та професійної культури, здатних до ефективної комунікації у професійній діяльності, детерміновано Державною національною програмою «Освіта» («Україна ХХІ століття» 1993), Національною доктриною розвитку освіти (2002), Національною стратегією розвитку освіти в Україні на період до 2021 року (2013), Законом України «Про вищу освіту» (2014).

Стратегія розвитку національної системи вищої освіти повинна формуватися відповідно до сучасних інтеграційних і глобалізаційних процесів, а сучасна професійна підготовка майбутніх інженерів-технологів – орієнтуватися на підвищені вимоги сучасного суспільства та виклики науково-технічного прогресу. Сучасна вища освіта покликана створювати умови для всебічного розвитку багатогранної особистості, формування її активної життєвої позиції, прагнення до самовдосконалення та самореалізації, розвитку творчого потенціалу. У контексті глобальної конкурентоспроможності одним з основних завдань вищої освіти є особистісний професійно-комунікативний розвиток, який передбачає розв'язання широких комунікативних завдань у різних ситуаціях професійної взаємодії. Швидкі зміни, які відбуваються у сфері техніки й технологій, розвиток інформаційно-комунікаційних технологій передбачають підвищення ролі різнопланової комунікативної взаємодії у професійній діяльності інженерів-технологів, яка спрямована на розв'язання професійних завдань, координацію дій працівників, налагодження співпраці та обмін досвідом із вітчизняними та зарубіжними партнерами, встановлення ділових контактів, ведення переговорів, отримання і

трансфер значних обсягів інформації тощо. Водночас існує дефіцит фахівців нового покоління, які здатні комплексно поєднувати дослідницьку, проектну, організаційно-управлінську і репрезентативну діяльність у полікультурному і мультилінгвальному просторі. Це зумовлює потребу узгодження державних стандартів професійної підготовки майбутніх інженерів-технологів у контексті світових тенденцій розвитку вищої освіти, що підсилює значущість формування ключових компетентностей, визначених Радою Європи у 2006 році, серед яких – уміння спілкуватися рідною та іноземною мовою у щоденному житті та професійній діяльності. З огляду на сказане вище, виникає потреба у формуванні професійно-комунікативної компетентності (ПКК) майбутніх інженерів-технологів, що забезпечується, передусім, засобами гуманітарної підготовки у системі професійної освіти. Наявність гуманітарного складника в інженерній освіті відкриває можливості реалізації творчої особистості, здатної критично мислити, приймати рішення, працювати в колективі, а також відіграє важливу роль у становленні полікультурного та мультилінгвального фахівця.

Часто вважають, що гуманітарні дисципліни в освітніх програмах майбутніх інженерів є зайвими і такими, що лише перенасичують навчальний план, проте саме вони можуть стати тими засобами, які сприятимуть розширенню їх світогляду і формуванню високого рівня ПКК. У розрізі концепції освіти впродовж життя інженер-технолог нового покоління повинен бути допитливим, креативним, володіти аналітичним мисленням і навчальними стратегіями, які, передусім, формують у вищому навчальному закладі шляхом вивчення гуманітарних дисциплін, проте лише за умови їх наповнення сучасним змістом, використання інноваційних методів викладання та підвищення зацікавленості студента.

Аналіз науково-педагогічних досліджень свідчить про актуальність удосконалення освітніх процесів, які формують світогляд еліти нації. Основні принципи методологічних і загальнотеоретичних підходів до професійного та особистісного розвитку майбутніх фахівців знайшли відображення в дослідженнях В. Андрущенка, Ю. Бабанського, С. Гончаренка, О. Дубасенюк, Е. Зеєра, І. Зязюна, В. Кременя, Н. Ничкало, С. Ніколаєнка, О. Овчарук, С. Сисоєвої та ін. Питаннями компетентнісного підходу займалися низка вітчизняних і зарубіжних дослідників, зокрема, Дж. Равен, С. Гончаренко, І. Зарубінська, І. Зимня, І. Зязюн, Т. Кристопчук, О. Овчарук, І. Родигіна, А. Хуторський, В. Ягупов та ін. Проблема формування професійної компетентності майбутніх фахівців в умовах інформаційного суспільства є предметом наукових студій М. Згуровського, М. Козяра, О. Романовського, Л. Товажнянського, Ю. Тулашвілі та ін.;

Проблеми гуманізації та гуманітаризації освіти висвітлено в працях вітчизняних (В. Андрущенко, О. Вознюк, І. Зязюн, М. Каган, та ін.) і зарубіжних (С. Крістенсен, Д. Олліс, С. Тенопір та ін.) дослідників; ролі гуманітарних дисциплін у системі підготовки фахівця сучасного зразка, його особистісних якостей та інтелекту присвячено роботи Г. Балла, Л. Виготського, О. Вознюк, А. Кочубей, Т. Шевчук та ін. Загальнотеоретичні аспекти визначення змісту і компонентів ПКК фахівців різних галузей досліджено в наукових працях Т. Бутенко, Ю. Вторнікової, К. Галаціна, Т. Дніпровської, Ю. Плужнікова, С. Скворцової та ін. Аналіз змісту та особливості іншомовної освіти європейських країн на різних освітніх ступенях, на основі яких формується іншомовна комунікативна компетентність, відображено у

студіях В. Гаманюк, Л. Купчик, Л. Морської, Н. Сяської, М. Тадеєвої, Н. Шеверун та ін. Розвиток іншомовної ПКК студентів немовних спеціальностей став предметом досліджень таких науковців, як С. Амеліна, А. Андрієнко, Е. Бібікова, О. Тарнопольський, В. Теніщева та ін.

Концептуальні засади підготовки сучасних інженерів та особливості їх професійного становлення були в центрі уваги С. Амеліної, Е. Лузік, В. Тернопільської, Л. Шумельчик та ін. Формування іншомовного професійного мовлення у студентів інженерного фаху досліджено Л. Барановською, О. Мирошніченко, О. Тинкалюк, Н. Тоцькою та ін.

Аналіз наукових студій свідчить про значний інтерес дослідників до формування ключових компетентностей (комунікативна, управлінська, інформаційна, самоосвітня тощо) майбутніх інженерів, проте процес *формування ПКК майбутніх інженерів-технологів* з урахуванням людинотворчого та професійно значущого потенціалу гуманітарної підготовки, освітніх тенденцій, вимог, що диктує сучасне європейське суспільство, ще недостатньо відображено у сучасній вітчизняній педагогічній науці.

Актуальність вивчення особливостей формування ПКК майбутніх інженерів-технологів у процесі гуманітарної підготовки у ВНЗ зумовлена наявністю низки суперечностей, зокрема:

- між процесами інтеграції України до світового освітнього простору, стрімким розширенням міжнаціональних зв'язків і відсутністю концептуальних обґрунтувань системи підготовки майбутніх фахівців до здійснення професійної комунікації в сучасних полікультурних і мультлінгвальних умовах;

- між глобалізацією інженерно-технологічних знань, інтеграційними процесами професійної комунікації та недостатніми можливостями вітчизняних фахівців до її здійснення;

- між потребою суспільства у конкурентоспроможних фахівцях у галузі технологій з високим рівнем сформованості ПКК та традиційним підходом до організації навчального процесу, що обмежує підготовку майбутніх фахівців на функціональному рівні у сучасному полікультурному просторі;

- між необхідністю розгляду гуманітаризації інженерної освіти та формування ПКК як цілісного феномена, потребою реалізації системно-цілісних, міждисциплінарних, змістових структур і неузгодженістю цілей, функцій та засобів гуманітарної підготовки фахівців у системі вищої професійної освіти.

Актуальність проблеми, недостатній рівень її наукової розробленості та невизначеність шляхів подолання виявлених суперечностей зумовили вибір теми дисертації **«Формування професійно-комунікативної компетентності майбутніх інженерів-технологів у процесі гуманітарної підготовки»**.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дослідження виконано відповідно до плану науково-дослідної теми «Актуальні проблеми іноземної та української філології і лінгводидактики» кафедри іноземних мов і українознавства Національного університету водного господарства та природокористування (РН 0114U001160).

Тему дисертації затверджено на засіданні Вченої ради Національного університету водного господарства та природокористування (протокол № 2 від

13.02.2015) та узгоджено в Раді з координації наукових досліджень у галузі педагогіки і психології НАПН України (протокол № 3 від 29.04.2016).

Об'єкт дослідження – професійно-комунікативна підготовка студентів інженерно-технологічних спеціальностей у вищих технічних закладах освіти України.

Предмет дослідження – педагогічні умови формування ПКК майбутніх інженерів-технологів у вищих технічних навчальних закладах.

Мета дослідження – науково обґрунтувати й експериментально перевірити ефективність педагогічних умов і результативність структурно-функціональної моделі формування професійно-комунікативної компетентності майбутніх інженерів-технологів у процесі гуманітарної підготовки.

Відповідно до мети визначено такі основні **завдання дослідження**:

1. Проаналізувати стан досліджуваної проблеми в сучасній педагогічній науці, уточнити сутність і структуру ПКК майбутніх інженерів-технологів і визначити роль гуманітарного складника в системі професійної підготовки.

2. Визначити та обґрунтувати педагогічні умови формування ПКК майбутніх інженерів-технологів.

3. Конкретизувати критерії, схарактеризувати показники та рівні сформованості ПКК майбутніх інженерів-технологів.

4. Розробити та апробувати структурно-функціональну модель формування ПКК майбутніх інженерів-технологів.

5. Експериментально перевірити ефективність запропонованих педагогічних умов і розробити методичні рекомендації щодо формування ПКК майбутніх інженерів-технологів у процесі гуманітарної підготовки.

Методи дослідження. Для розв'язання поставлених завдань і досягнення мети використано комплекс взаємодоповнювальних методів дослідження: *теоретичні* – *аналіз* педагогічної, дидактичної, методичної літератури з проблеми дослідження, вивчення нормативних документів, матеріалів конференцій і періодичних фахових видань з метою визначення стану розробленості та перспектив досліджуваної проблеми, напрямів дослідження та поняттєвого апарату; *порівняння та узагальнення* різних поглядів та досвіду організації професійної та комунікативної підготовки майбутніх інженерів; *аналіз і синтез* результатів дослідження, осмислення їхньої наукової новизни, *моделювання*; *емпіричні* – *педагогічне спостереження* за навчальним процесом, самоспостереження, самооцінка; *діагностування* знань, тестування, опитування (інтерв'ю, бесіди, анкетування) студентів, викладачів; *педагогічний експеримент* для перевірки ефективності визначених педагогічних умов; *методи математичної статистики* – для обробки експериментальних даних у ході їхнього кількісного та якісного аналізу з використанням критерію Колмогорова-Смірнова та *t*-критерію Стьюдента; *прогностичний* – для узагальнення отриманих результатів та проектування їх у загальну освітню площину.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що *вперше*:

визначено і теоретично обґрунтовано педагогічні умови формування ПКК майбутніх інженерів-технологів у процесі гуманітарної підготовки, що забезпечують створення оптимальних умов для навчання професійній комунікації (формування позитивної мотивації студентів до оволодіння ПКК в системі гуманітарної

підготовки, педагогічне діагностування рівня сформованості комунікативних характеристик студента шляхом застосування студентоцентрованого підходу; забезпечення сучасного змісту професійно-комунікативної підготовки майбутніх інженерів-технологів у процесі вивчення гуманітарних дисциплін; використання методики предметно-мовного інтегрованого навчання у процесі вивчення гуманітарних дисциплін майбутніми інженерами-технологами);

конкретизовано критерії, показники та рівні сформованості означеної компетентності;

розроблено, теоретично обґрунтовано й експериментально перевірено структурно-функціональну модель формування ПКК майбутніх інженерів-технологів, яка включає мотиваційно-цільовий, методологічний, змістово-технологічний та діагностико-результативний блоки як цілісну систему, що відображає єдність і взаємозумовленість реалізації педагогічних умов, які впливають на формування виокремлених компонентів ПКК;

розроблено методичні рекомендації щодо навчання професійній комунікації майбутніх інженерів-технологів у процесі гуманітарної підготовки;

удосконалено й уточнено: наукове поняття «професійно-комунікативна компетентність майбутнього інженера-технолога», яке розглядається як інтегральна характеристика, що ґрунтується на динамічному поєднанні його комунікативних і професійних знань, умінь і навичок, системі цінностей та виявляється в здатності до здійснення ефективної професійної комунікації і міжкультурної взаємодії; *структуру ПКК* майбутніх інженерів-технологів як системи, що містить професійно-дискурсивний, лінгвістичний, лінгвосоціокультурний, діяльнісний, інформаційно-технологічний та стратегічний компоненти;

набули подальшого розвитку зміст, форми і методи навчання гуманітарних дисциплін у немовних ВНЗ з метою системного підходу до формування ПКК майбутніх фахівців.

Практичне значення одержаних результатів. З метою вдосконалення змісту гуманітарної підготовки студентів немовних ВНЗ створено та удосконалено навчально-методичне забезпечення гуманітарних дисциплін (навчально-методичні комплекси для студентів спеціальностей «Галузеве машинобудування», «Гірництво»; робочі програми: «Іноземна мова за професійним спрямуванням (для студентів спеціальностей «Галузеве машинобудування», «Гірництво»), «Іноземна мова за професійним спрямуванням (для студентів освітнього рівня «Магістр»)), робоча програма «Українська мова для студентів-іноземців»), навчальний посібник «Англійська мова» для студентів спеціальності «Гірництво», методичні рекомендації «Навчальні завдання для розвитку усного професійного мовлення» для студентів інженерних спеціальностей, «Методичні рекомендації для самостійної роботи студентів усіх напрямів підготовки НУВГП з дисципліни «Іноземна мова».

Створено і втілено в навчальний процес мультимедійний курс «Особливості іншомовної комунікації у професійному дискурсі», який розкриває практичні можливості використання інформаційно-комунікаційних технологій та інноваційних методів удосконалення комунікативної підготовки студентів інженерних спеціальностей під час вивчення гуманітарних дисциплін. Взято участь у розробці «Концепції розвитку іншомовної освіти Національного університету водного

господарства та природокористування», «Положення про організацію викладання іноземних мов у Національному університеті водного господарства та природокористування».

Обґрунтовані в дослідженні результати **впроваджено** в процес професійної підготовки майбутніх інженерів-технологів Національного університету водного господарства та природокористування (довідка № 001–1321 від 25.09.2017), Криворізького національного університету (довідка № 01/01–681/7 від 23.11.2017), Луцького національного технічного університету (довідка № 960-19-33 від 21.07.2017), Української інженерно-педагогічної академії (м. Харків) (довідка № 107-02938 від 07.11.17).

Особистий внесок здобувача в спільних публікаціях: [1] – підібрано тексти, розроблено систему вправ; [6] – окреслено сучасну методологію інтегрування гуманітарних дисциплін у цілісну систему інженерної освіти; [21] – укладено матеріал про розвиток навичок підготовки презентацій та використання Інтернет ресурсів для розвитку, діагностики, тестування і контролю знань. У дисертації не застосовано ідеї та розробки, що належать співавторам.

Апробація результатів дослідження. Основні теоретичні положення та результати дослідження висвітлено в доповідях на науково-практичних конференціях різного рівня: *міжнародних*: «Європейська стратегія створення освітнього середовища у вищих технічних і професійних навчальних закладах» (Рівне, 2017); «Наукова термінологія нового століття, Теоретичні і прикладні виміри» (Рівне, 2016), «Інституціоналізація процесів євроінтеграції: суспільство, економіка, адміністрування» (Рівне, 2016), «Інноваційний розвиток вищої освіти: глобальний та національний виміри змін» (Суми, 2015), «Дослідження і викладання іноземних мов у глобалізованому економічному просторі» (Київ, 2014), «Профессиональное лингвообразование» (Нижний Новгород /РФ/, 2012), «Європейський простір вищої освіти як основа розвитку суспільства знань» (Рівне, 2011), «Пріоритети германського та романського мовознавства» (Луцьк, 2011, 2010); *всеукраїнських*: «Педагогічна творчість, майстерність, професіоналізм: проблеми теорії і практики підготовки та перепідготовки освітянських кадрів» (Київ, 2015), «Інноваційні технології навчання як головна передумова компетентнісного і світоглядного становлення особистості» (Кам'янець-Подільський, 2015), «Іноземні мови у вищій освіті: лінгвістичні, психолого-педагогічні та методичні перспективи» (Харків, 2014), «Актуальні проблеми викладання іноземних мов для професійного спілкування» (Дніпропетровськ, 2012) «Актуальні питання лінгвістики, літературознавства та інноваційної методики викладання іноземних мов» (Тернопіль, 2011), «Актуальні проблеми викладання іноземних мов для професійного спрямування» (Дніпропетровськ, 2011), *регіональних*: «Оптимізація процесу навчання іноземних мов у закладах освіти гуманітарного та технічного напрямів» (Рівне, 2015, 2016), «Актуальні проблеми лінгвістичних досліджень і перекладознавства» (Рівне, 2014); на звітних наукових і науково-практичних конференціях науково-педагогічних працівників, засіданнях і науково-методичних семінарах кафедри іноземних мов Національного університету водного господарства та природокористування впродовж 2013–2017 рр.

Публікації. Результати дисертаційного дослідження відображено у

25 друкованих працях, із яких 22 одноосібних: 5 статей у наукових фахових виданнях України; 1 стаття у зарубіжному періодичному виданні, 13 праць у збірниках матеріалів наукових конференцій; навчальний посібник, методичні рекомендації та 2 навчальних завдання.

Структура і обсяг дисертації. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел, додатків. Повний обсяг дисертації становить 285 сторінок (основний текст – 192 сторінки). Список використаних джерел містить 338 найменувань, з них 52 іноземною мовою. Дисертація містить 13 таблиць, 16 рисунків, 4 формули і 15 додатків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У *вступі* обґрунтовано актуальність і доцільність дослідження; проаналізовано загальний стан дослідження наукової проблеми; представлено зв'язок дисертації з науковими програмами, планами та темами; визначено об'єкт, предмет, мету й основні завдання дослідження; схарактеризовано методи дослідження; розкрито наукову новизну одержаних результатів, їх теоретичне та практичне значення для педагогічної науки; висвітлено особистий внесок здобувача; подано відомості про апробацію та впровадження результатів дослідження, структуру й обсяг роботи.

У **першому розділі** – *«Теоретичні основи формування професійно-комунікативної компетентності майбутніх інженерів-технологів»* – висвітлено результати аналізу наукових джерел із проблеми дослідження у вітчизняних і зарубіжних працях, схарактеризовано базові поняття дослідження, з'ясовано змістові особливості ключових компетентностей майбутніх інженерів-технологів, проаналізовано проблеми формування ПКК майбутніх інженерів-технологів у ВНЗ.

Дослідження поняттєво-термінологічного апарату уможливило: уточнити поняття «компетентність», «комунікативна компетентність», «професійно-комунікативна компетентність майбутніх інженерів-технологів»; розкрити значення гуманітаризації інженерної освіти та ПКК в системі професійної освіти; розробити структуру ПКК майбутніх інженерів-технологів із такими компонентами: професійно-дискурсивний, що охоплює предметний і тематичний складники, лінгвістичний, який конститується із лексико-граматичного та термінологічного елементів, діяльнісний, лінгвосоціокультурний, інформаційно-технологічний і стратегічний.

Професійно-дискурсивний компонент детермінує здатність побудови цілісних, логічно зв'язаних, функціонально організованих висловлювань різних стилів у межах професійного дискурсу, вимагає відповідності обраних лінгвістичних засобів до певного типу усного чи письмового висловлювання. Поєднуючи в собі соціальний і професійний контексти, використання одиниць дискурсу (речення, тексту, серії текстів) реалізує професійний зміст майбутньої діяльності. У масштабному розумінні професійного дискурсу як різнопланових комунікативних актів у процесі професійної діяльності інженерів-технологів визначено *предметний* компонент, який втілюється на рівні власне професійної діяльності, та *тематичний* компонент, який охоплює рівень метапрофесійних ситуацій (ділові наради, наукові конференції, ведення переговорів тощо), які окреслюють поняттєвий та аксіологічний зміст професійної

діяльності та є основою реалізації професійної та інтелектуальної мобільності.

Лінгвістичний компонент комунікативної компетентності охоплює лексико-граматичний, який є базовим елементом функціонування мови як засобу спілкування нормативного характеру, сприйняття і продукування комунікативних актів та термінологічний складник, який складають фахові поняття і явища, знання яких уможливають здійснення ефективної комунікації у професійному середовищі.

Діяльнісний і лінгвосоціокультурний компоненти стосуються власне комунікативної діяльності майбутнього фахівця, яка проявляється у всіх її формах і типах усвідомленого застосування лінгвістичних і комунікативних знань і вмінь, репрезентують здатність до адекватної взаємодії у ситуаціях щоденної та професійної діяльності, міжкультурної взаємодії та мультилінгвальної професійно-мовленнєвої діяльності, сприяють розвитку міжкультурної толерантності, формуванню цінностей та норм поведінки.

З'ясовано, що інформаційно-технологічний компонент ПКК є інтегративним утворенням, яке віддзеркалює здатність фахівця визначати інформаційну потребу, шукати інформацію та ефективно працювати з нею у всіх її формах та способах вираження, комунікувати засобами інформаційно-комунікаційних технологій.

Стратегічний компонент у контексті представленого дослідження охоплює комплекс власних навчальних і комунікативних стратегій, які націлені на усвідомлене формування ПКК на основі особистого конструювання знань, навчальних мотивів і здатності студента.

Встановлено, що ПКК є динамічною категорією і детермінується економічними й соціально-культурними особливостями розвитку навчального середовища та професійної діяльності. Стрімкий розвиток інформаційно-комунікаційних технологій, які забезпечують доступ до світового досвіду і знань, інформаційних ресурсів, їх застосування в освітній і професійній діяльності сприяють інтегруванню іншомовного комунікативного складника у процес формування фахівців нового покоління. Соціально-культурні чинники (інтернаціоналізація освіти, глобалізація в контексті економіки, технологій і соціокультурного середовища, зберігання і примноження цінностей національної культури та громадянського суспільства, його мультилінгвальний характер) сприяють гуманітаризації інженерної освіти, зростанню рівня академічної та професійної мобільності й самостійності, що вимагає високого рівня адаптованості до умов навчальної і професійної діяльності та «навчальної зрілості» з метою реалізації концепції освіти впродовж життя. З'ясовано, що вивчення рідної та іноземної мови, філософії й історії та культури України позитивно корелює з соціальним і професійним успіхом, може слугувати дієвим засобом у системі наукового пізнання, формування інноваційного стилю мислення та мовлення, професійної етики й майстерності, соціальної відповідальності.

У розділі з'ясовано, що синтез знань, взаємне збагачення наук як в межах окремих галузей, так і ззовні з суміжними гуманітарними, фундаментальними, природничими і технічними науками стають визначальними тенденціями змін у системі сучасної освіти. Педагогічна установка на формування у студентів цілісного світогляду є неповною без звернення до гуманітарних дисциплін, які сприяють розумінню професійної та етичної відповідальності, необхідної для усвідомлення впливу інженерних рішень у глобальному економічному, екологічному та

соціальному контекстах. Доведено, що гуманітарна підготовка може стати стрижнем формування особистості і невід'ємним чинником творення її суспільно важливих характеристик та, водночас, позитивно корелювати з іншими елементами загального контексту професійної підготовки. Принциповим завданням нової парадигми освіти може стати використання сучасної методології, яка базується на плюралізмі наукових підходів та методик, дискусійному характері з'ясування істини, діалогових форм навчання, які формують досвід комунікативної діяльності.

У **другому розділі** – «*Обґрунтування педагогічних умов і побудова структурно-функціональної моделі формування професійно-комунікативної компетентності майбутніх інженерів-технологів*» – визначено педагогічні умови, критерії, схарактеризовано показники та рівні сформованості ПКК майбутніх інженерів-технологів, змодельовано процес формування означеної компетентності у процесі гуманітарної підготовки майбутніх інженерів-технологів.

Визначено, що забезпечення комунікативно-стимулювального середовища у процесі гуманітарної підготовки здійснюється шляхом реалізації таких педагогічних умов: формування позитивної мотивації майбутніх інженерів-технологів до оволодіння ПКК в системі гуманітарної підготовки, педагогічне діагностування рівня сформованості комунікативних характеристик майбутніх інженерів-технологів шляхом застосування студентоцентрованого підходу, забезпечення сучасного змісту професійно-комунікативної підготовки майбутніх інженерів-технологів засобами гуманітарних дисциплін, використання методики предметно-мовного інтегрованого навчання у процесі вивчення гуманітарних дисциплін майбутніми інженерами-технологами.

Перша педагогічна умова спрямована на створення відповідних чинників впливу на свідомість майбутнього фахівця та активізацію інструментальних мотивів, які формують стійку позитивну мотивацію до навчально-пізнавальної діяльності, є необхідною передумовою формування ПКК як системи інтегрованих загальних і спеціальних комунікативних знань і досвіду особистості, її ціннісних орієнтацій, самостійності та ініціативності.

Реалізація *другої педагогічної умови* набуває форми діагностичного комплексу для перевірки перцептивних умінь (сприйняття та розуміння інформації), уміння міжособистісної взаємодії (співпраця у різних видах діяльності), навичок міжкультурної комунікації, когнітивного критерію (розвиненість теоретико-інформативного аспекту комунікативної компетентності), та найважливіше – продуктивних комунікативних умінь (усне і писемне мовлення), які формуються у результаті активації усього комплексу компонентів комунікативної компетентності.

Третя педагогічна умова стосується використання сучасного змісту навчання гуманітарних дисциплін і його забезпечення сучасними навчальними засобами. Це передбачає вибір навчального матеріалу з актуальним змістом, використання традиційних (навчально-методичні комплекси) та новітніх засобів інформаційно-навчального середовища (електронні бібліотеки, комп'ютерні програми, мережа Інтернет). Зміст професійно-комунікативної підготовки майбутніх інженерів-технологів відображено у навчально-методичному забезпеченні, у якому враховано положення документів, що регламентують зміст освіти у вищому навчальному закладі: проекти освітніх стандартів вищої інженерної освіти, навчальні плани з

підготовки фахівців інженерної підготовки, розроблені навчально-методичні посібники, практикуми, методичні рекомендації щодо організації аудиторної та самостійної роботи студентів, навчальні програми з дисципліни і навчально-методичні комплекси з їх забезпечення, матеріали та завдання для самостійної роботи студентів, тести для контролю різного рівня навчальних досягнень студентів тощо.

Для реалізації *четвертої педагогічної умови* ефективним механізмом було обрано інтеграцію мови та змісту, що здійснюється на міжпредметному рівні та консолідує мовні і предметні знання, уміння шукати, опрацьовувати та транслювати інформацію, сприяє розвитку стратегічної компетентності у плануванні, формулюванні цілей та організації професійно-комунікативної діяльності.

У результаті проведеного дослідження визначено основні критерії, рівні та схарактеризовано показники сформованості ПКК. *Мотиваційно-ціннісний* критерій виявляє усвідомлене ставлення та інтерес до підвищення рівня сформованості ПКК, готовність до професійної діяльності та відповідальності у здійсненні усіх професійних функцій. *Когнітивний* критерій репрезентує рівень володіння змістом професійної діяльності, сукупність професійних та лінгвістичних знань, знання термінології, які формують професійний дискурс. *Комунікативно-діяльнісний* критерій, що повністю базується на попередньому, визначає стан готовності до здійснення комунікативного акту, здатності адекватно оцінити комунікативну ситуацію, здійснити оптимальний вибір вербальних і невербальних засобів мовлення та реалізувати комунікативний намір. *Стратегічний* критерій у контексті представленого дослідження пронизує усі інші, адже репрезентує здатність особистості визначати мету та стратегії власної пізнавальної та навчальної діяльності, планувати та оцінювати досягнення результатів, здійснювати критичний аналіз.

Усебічну характеристику досліджуваного явища відображено у структурно-функціональній моделі формування ПКК майбутніх інженерів-технологів (рис. 1), яка дала можливість представити основні способи та засоби реалізації усіх етапів у єдиній системі. Запропонована структурно-функціональна модель складається з блоків: мотиваційно-цільового, методологічного, змістово-технологічного і діагностико-результативного.

У *мотиваційно-цільовому* блоці враховано основоположні соціальні чинники і сучасні вимоги до професійних характеристик інженерів-технологів, що стали передумовою для визначення мети та формулювання основних етапів процесу формування ПКК майбутніх інженерів-технологів в ході гуманітарної підготовки. *Змістово-технологічний блок* окреслює навчально-змістовий ресурс, форми, методи та технології формування системи компонентів у структурі досліджуваного явища. Критерії, показники та рівні сформованості, форми діагностування та ПКК майбутніх інженерів-технологів як результат змодельованого процесу, визначені у *діагностико-результативному блоці*. Детерміновані структурні елементи є системотворчими та взаємопов'язаними елементами комунікативної підготовки фахівців засобами дисциплін гуманітарного циклу у системі професійної освіти.

У **третьому розділі** – «*Експериментальна перевірка ефективності педагогічних умов і результативності структурно-функціональної моделі формування професійно-комунікативної компетентності майбутніх інженерів-технологів у процесі гуманітарної підготовки*» – обґрунтовано мету, завдання та

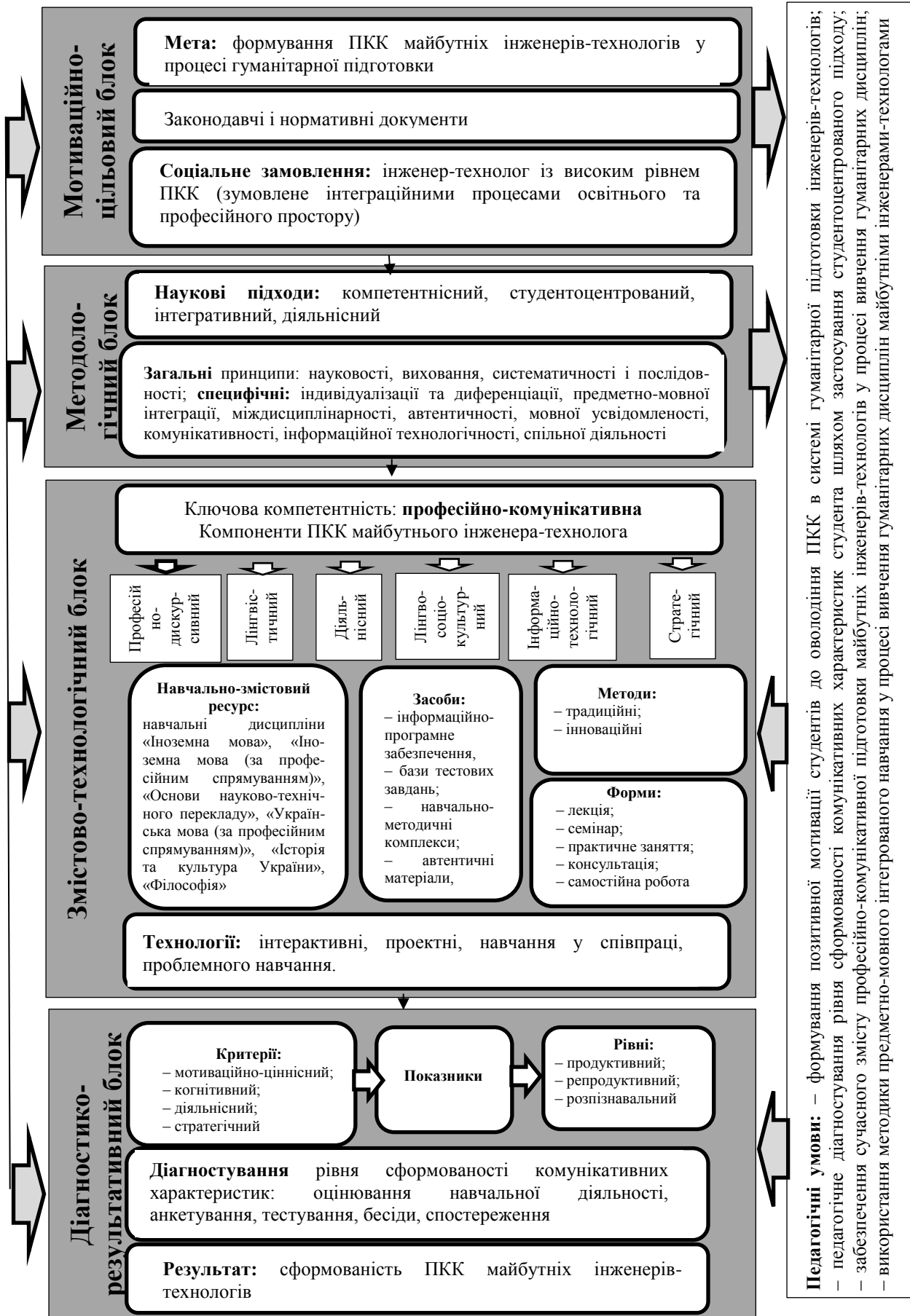

Рис. 1. Структурно-функціональна модель формування ПКК майбутніх інженерів-технологів у процесі гуманітарної підготовки

планування експериментальної роботи, здійснено аналіз результатів проведеного експерименту.

Експеримент проведено впродовж 2013–2017 рр. в три етапи. Констатувальний етап експерименту присвячено комплексному аналізу нормативно-правової, науково-методичної, філософської літератури, її синтезу та узагальненню. Зокрема, здійснено науково-термінологічний аналіз дослідження, визначено структуру ПКК майбутніх інженерів-технологів. Проаналізовано навчальні досягнення учасників експерименту з таких гуманітарних дисциплін, як «Українська мова» та «Іноземна мова». За попередньо визначеними критеріями, показниками та рівнями сформованості ПКК майбутніх інженерів-технологів виконано констатувальну перевірку.

За результатами констатувальної діагностики та аналізу навчальних досягнень здійснено диференціацію студентів на учасників контрольної (КГ) та експериментальної групи (ЕГ). Отримані емпіричні дані проаналізовано з приводу їх відповідності за допомогою методів математичної статистики. Для цього емпіричні дані КГ та ЕГ було перевірено за критерієм Колмогорова-Смірнова щодо їх нормального розподілу та виконано порівняння результатів за критерієм Стюдента. Статистичні значення зазначених критеріїв перевищили допустиме значення $p=0,05$, що дозволило засвідчити математичну достовірність отриманих результатів.

Формувальний етап педагогічного експерименту передбачав упровадження педагогічних умов у ВНЗ, на базі яких здійснювали експеримент. Було проведено такі заходи: організація навчання студентів ЕГ для доведення ефективності визначених педагогічних умов і розробленої структурно-функціональної моделі, здійснення вихідних, проміжних і контрольних діагностичних зрізів у ЕГ та КГ, фіксування даних про хід експерименту та коригування запропонованих змін у процесі їх практичної реалізації.

На контрольному етапі проаналізовано, систематизовано й узагальнено отримані емпіричні результати експерименту під час інтеграції визначених педагогічних умов формування ПКК майбутніх інженерів-технологів у навчальний процес ВНЗ, на базі яких було проведено експеримент.

Перевірку сформованості ПКК у майбутніх інженерів-технологів здійснено за допомогою засобів контрольної діагностики. Диференціацію результатів проведено за розпізнавальним, репродуктивним і продуктивним рівнями, результати якої представлені у таблиці 1.

У межах педагогічного дослідження враховано закономірності та принципи навчання, виявлено оптимальні форми організації навчального процесу (лекція-бесіда, лекція-дискусія), технології (інтерактивні, спільної діяльності, проблемного навчання) та методи (скафолдинг, контекстного навчання), які пропонують різні форми спілкування, реалізують принципи систематичності і послідовності в процесі формування ПКК. З'ясовано, що схарактеризовані педагогічні технології передбачають інтерактивність організації навчального процесу й інтерактивність інформаційно-комунікаційних технологій, які реалізують нові рівні діалогової взаємодії суб'єктів навчального процесу та навчального середовища. Встановлено, що використання інформаційно-комунікаційних технологій у навчанні професійної комунікації дозволяє визначити пріоритетність самостійного навчання, втілити принципи комунікативності та міждисциплінарності. У ході дослідження окреслено,

Порівняльні результати сформованості компонентів ПКК у студентів КГ та ЕГ

Компоненти ПКК	Експериментальні дані											
	Розпізнавальний (60–74)				Репродуктивний (75–82)				Продуктивний (83–100)			
	КГ		ЕГ		КГ		ЕГ		КГ		ЕГ	
	к-сть	%	к-сть	%	к-сть	%	к-сть	%	к-сть	%	к-сть	%
Професійно-дискурсивний	138	92	12	8	7	5	100	66	5	3	40	26
Лінгвістичний	133	89	12	8	13	9	81	53	4	3	59	39
Лінгвосоціо-культурний	130	87	20	13	17	11	98	64	3	2	34	22
Діяльнісний	111	74	29	19	36	24	56	37	3	2	67	44
Інформаційно-технологічний	124	83	14	9	21	14	56	37	5	3	82	54
Стратегічний	132	88	20	13	14	9	42	28	4	3	90	59
Середнє значення	128	85	18	12	18	12	72	47	4	3	62	41

що підходи та стратегії предметно-мовного інтегрованого навчання, які розглядають мову як середовище для змісту навчання і зміст як ресурс для вивчення мови, підтримують цілеспрямоване й осмислене використання мови на занятті, створюють умови для максимального використання професійного дискурсу.

За даними теоретичного аналізу й експериментального дослідження розроблено методичні рекомендації щодо застосування методично обґрунтованого комплексу технологій і методів із найвищими показником ефективності у процесі формування ПКК майбутніх інженерів-технологів. Запропоновано комплекс методичних засобів з метою розвитку рецептивних і продуктивних умінь, формування та застосування комунікативних стратегій.

ВИСНОВКИ

У дисертації представлено теоретичне узагальнення та нове розв'язання проблеми формування ПКК майбутніх інженерів-технологів. Результати проведеного дослідження дали підстави зробити такі висновки:

1. На основі аналізу науково-педагогічної та методичної літератури встановлено, що ключові компетентності майбутніх інженерів-технологів – це комплекс освітніх досягнень майбутнього фахівця, яких набувають у процесі гуманітарної підготовки, що заснована на досвіді професійно-орієнтованої діяльності та характеризується стійкістю позитивних мотивів до професійного саморозвитку.

Визначено пріоритетність компетентнісного підходу до підготовки майбутніх фахівців і роль комунікативної компетентності в системі якісної професійної освіти як такої, що безпосередньо впливає на ефективне здійснення професійних і соціальних функцій інженера-технолога, ефективність процесів усередині підприємства, готовність до здійснення професійної міжкультурної комунікації, є чинником професійного та індивідуального зростання. Уточнено сутність поняття

«професійно-комунікативна компетентність», яку розуміємо як інтегральну характеристику, що ґрунтується на динамічному поєднанні його комунікативних і професійних знань, умінь і навичок, системі цінностей і виявляється в здатності до здійснення ефективної професійної комунікації і міжкультурної взаємодії.

У системі ПКК майбутніх інженерів-технологів визначено основні компоненти, які є відображенням практично необхідних умінь і навичок, різних видів навчальної та професійної діяльності: професійно-дискурсивний, лінгвістичний, діяльнісний, лінгвосоціокультурний, інформаційно-технологічний і стратегічний. Уточнено змістове наповнення виокремлених компонентів і враховано усі ситуативні чинники майбутньої професійної діяльності інженерів-технологів.

2. Виявлено та теоретично обґрунтовано педагогічні умови формування ПКК майбутніх інженерів-технологів у процесі гуманітарної підготовки: формування позитивної мотивації студентів до оволодіння ПКК в системі гуманітарної підготовки, педагогічне діагностування рівня сформованості комунікативних характеристик студента шляхом застосування студентоцентрованого підходу, забезпечення сучасного змісту професійно-комунікативної підготовки майбутніх інженерів-технологів у процесі вивчення гуманітарних дисциплін, використання методики предметно-мовного інтегрованого навчання у процесі вивчення гуманітарних дисциплін майбутніми інженерами-технологами. Визначені педагогічні умови мають на меті створення ефективного професійно-комунікативно-орієнтованого середовища для формування ПКК майбутніх інженерів-технологів.

3. Задля оцінювання рівнів сформованості ПКК визначено основні критерії: мотиваційно-ціннісний, який виявляє усвідомлене ставлення та інтерес, ціннісно-смыслову готовність до професійної діяльності; когнітивний, що визначає сукупність лінгвістичних і професійних знань, відповідних терміносистем; діяльнісний, який передбачає вчинення комунікативної дії на основі оптимального вибору вербальних і невербальних засобів, реалізацію комунікативного наміру і визначення результативності комунікативної взаємодії; стратегічний, під яким розуміємо здатність аналізувати лінгвістичні та екстралінгвістичні поняття, явища, закономірності, порівнювати, аргументувати, критично оцінювати власні й чужі висловлювання. Стратегічний критерій у дослідженні, з погляду мовної освіти, набуває додаткового значення володіння навчальними стратегіями, що уможливають реалізацію принципу освіти впродовж життя.

Схарактеризовано рівні (розпізнавальний, репродуктивний, продуктивний) та показники сформованості ПКК майбутніх інженерів-технологів.

4. Розроблено та теоретично обґрунтовано структурно-функціональну модель формування ПКК майбутніх інженерів-технологів у процесі гуманітарної підготовки, що складається з таких блоків: мотиваційно-цільового, у якому визначено основні передумови та окреслено мету; методологічного, який охоплює основні наукові підходи та принципи, що формують комплекс взаємозумовлених елементів; змістово-технологічного, який детермінує основні компоненти ПКК, окреслює навчально-змістовий ресурс, форми, методи і технології для їх формування; діагностико-результативного, що зумовлює основні критерії, показники та рівні сформованості ПКК. Ефективність реалізації структурно-функціональної моделі залежить від урахування педагогічних умов, які забезпечують результативність гуманітарної

підготовки майбутніх інженерів-технологів.

5. Експериментально перевірено ефективність запропонованих педагогічних умов і результативність структурно-функціональної моделі формування професійно-комунікативної компетентності майбутніх інженерів-технологів у процесі гуманітарної підготовки.

Перевірено емпіричні дані КГ та ЕГ за критерієм Колмогорова-Смірнова та виконано порівняння результатів за критерієм Стьюдента. Продемонстровано позитивну динаміку показників досліджуваного феномену, що засвідчили результати контрольної діагностики ПКК майбутніх інженерів-технологів. За середнім показником у студентів КГ контрольний результат склав 70,3, в ЕГ – 82,1 бал, що на 11,8 балів вище. Це засвідчує ефективність визначених педагогічних умов і результативність розробленої структурно-функціональної моделі.

Розроблено методичні рекомендації щодо організації навчального процесу та формування змісту гуманітарних дисциплін із використанням дієвих технологій і методів, які ґрунтуються на врахуванні особливостей професійної спрямованості, активної діяльності майбутніх інженерів-технологів у навчальному процесі, проблемності, методично обґрунтованого поєднання традиційних та інноваційних методів навчання.

Дисертаційна робота не вичерпує усіх аспектів проблеми формування ПКК майбутніх інженерів-технологів у процесі гуманітарної підготовки. Перспективними залишаються питання наукових і педагогічних пошуків нових шляхів активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів, ефективних комунікативно-орієнтованих методів навчання, узгодження реалізації традиційних та інноваційних педагогічних підходів.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Навчальні та навчально-методичні посібники

1. Літвінчук А. Т., Тадеєва М. І. Англійська мова: навчальний посібник / Національний університет водного господарства та природокористування. Рівне: НУВГП, 2014. 246 с.

Наукові праці, в яких опубліковано основні результати дисертації

2. Літвінчук А. Т. Інтегративні тенденції сучасної інженерної освіти. *Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти: збірник наукових праць*. Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Рівне: РДГУ, 2016. Випуск 14 (57). С. 92–95.

3. Літвінчук А. Т. Особливості використання мотиваційних механізмів у вивченні іноземної мови студентами ВТНЗ. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. Суми: СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2015. №3(47). С. 377–385.

4. Літвінчук А. Т. Особливості формування професійної комунікативної культури майбутніх інженерів. *Педагогічна освіта: теорія і практика: збірник наукових праць / Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка; Інститут педагогіки НАПН України; гол. ред. В. М. Лабунець*. Кам'янець-Подільський, 2016. Вип. 20 (1-2016). Ч. 2. С. 298–303.

5. Літвінчук А. Т. Реалізація компетентнісного підходу у навчанні іноземної

мови із застосуванням проектної технології. *Витоки педагогічної майстерності. Педагогічні науки: зб. наук. праць*. Полтава: Полтавський нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка, 2015. Вип. 15. С. 178–182.

6. Літвінчук А. Т., Тадеєва М. І. Роль гуманітарних наук у сучасній освітній парадигмі. *Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти: збірник наукових праць. Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету*. Рівне: РДГУ, 2017. Випуск 16 (59). С. 3–5.

7. Litvinchuk A. Integrative tendencies in modern engineering technology education overseas experience. *Science and Education: New Dimension. Pedagogy and Psychology*. Budapest: Society for Cultural and Scientific Progress in Central and Eastern Europe, 2016. IV (41), Issue: 86. P. 30–33.

Опубліковані праці апробаційного характеру

8. Литвинчук А. Т. Влияние преподавателя на развитие мотивационного аспекта при обучении иностранному языку. *Профессиональное лингвообразование: материалы седьмой международной научно-практической конференции*. Нижний Новгород /Россия/, 2013. С. 128–131.

9. Літвінчук А. Т. До питання формування термінологічної компетентності майбутніх інженерів. *Наукова термінологія нового століття: теоретичні і прикладні виміри: збірник наукових праць*. Рівне: НУВГП, 2016. С. 282–284.

10. Літвінчук А. Т. Новітні педагогічні технології професійно-орієнтованого навчання іноземної мови. *Актуальні питання лінгвістики, літературознавства та інноваційної методики викладання іноземних мов: матер. всеукраїнської науково-практичної конференції*. Тернопіль, 2011. С. 240–242.

11. Літвінчук А. Т. Основні тенденції сучасного освітнього простору. *Сучасні проблеми гуманітаристики: світоглядні пошуки, комунікативні та педагогічні стратегії: матеріали всеукраїнської наукової конференції*. Рівне: РІ КУП НАНУ, 2011 С. 162–164.

12. Літвінчук А. Т. Преподавание английского языка в системе профессионального образования. *Профессиональное лингвообразование: матер. 6 международной научно-практ. конф.* Нижний Новгород /Россия/, 2012. С. 165–167.

13. Літвінчук А. Т. Про деякі підходи до підвищення мотивації і вивченні іноземної мови студентами інженерних спеціальностей. *Інноваційний розвиток вищої освіти: глобальний та національний виміри змін: матеріали II міжнар. науково-практичної конференції*. Суми: ДПУ ім. А. С. Макаренка, 2015. Том 1. С. 364–367.

14. Літвінчук А. Т. Реалізація контекстного навчання в процесі іншомовної освіти у вищому навчальному закладі. *Іноземні мови у вищій освіті: лінгвістичні, психолого-педагогічні та методичні перспективи: матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції*. Харків: 2014. С. 119–122.

15. Літвінчук А. Т. Сучасні педагогічні технології професійно-орієнтованого навчання іноземної мови. *Актуальні проблеми викладання іноземних мов для професійного спілкування: матер. всеукраїнської науково-практичної конференції*. Дніпропетровськ: ДНУ, 2013. С. 36–38.

16. Літвінчук А. Т. Сучасні технології навчання іноземної мови професійного спрямування. *Актуальні проблеми викладання іноземних мов для професійного спілкування: матер. всеукраїнської науково-практичної конференції*.

Дніпропетровськ: ДНУ, 2011. С. 15–18.

17. Літвінчук А. Т. Формування професійної майстерності викладача іноземної мови за професійним спрямуванням. *Дослідження і викладання іноземних мов у глобалізованому економічному просторі*: матеріали I міжнародної конференції. Київ: ВПЦ «Київський університет», 2014. С. 22–25.

18. Літвінчук А. Т. Шляхи оптимізації іншомовної професійної підготовки студентів немовних ВНЗ. *Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти: збірник наукових праць. Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету*. Рівне: РДГУ, 2015. Випуск 11 (54). С. 56-60.

19. Літвінчук А. Т. Content-based instruction in teaching English for specific purposes. Актуальні проблеми викладання іноземних мов для професійного спілкування: матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції. Дніпропетровськ: ДНУ, 2012 С. 7–9.

20. Litvinchuk A. On some integrative tendencies in modern engineering technology education. *Інституціоналізація процесів євроінтеграції: суспільство, економіка, адміністрування*: збірник тез за матеріалами I Міжнародної науково-практичної конференції. Рівне: НУВГП, 2016. С. 230–232.

Опубліковані праці, що додатково відображають наукові результати

21. Літвінчук А. Т., Вакуленко О. Л., Купчик Л. Є. Методичні рекомендації для самостійної роботи студентів усіх напрямів підготовки НУВГП з дисципліни «Іноземна мова» / Національний університет водного господарства та природокористування. Рівне: НУВГП, 2014. 46 с.

22. Літвінчук А. Т. Концептуальний аналіз у дослідженні галузевої термінології (на матеріалі термінів торфопромисловості в англійській мові). *Науковий вісник ВНУ ім. Л. Українки. Філологічні науки. Мовознавство*. Луцьк, 2011. Випуск 6. С. 161–164.

23. Літвінчук А. Т. Навчальні завдання з розвитку усного професійного мовлення з дисципліни «Іноземна мова /англійська/» для студентів інженерних спеціальностей (Частина 1) / Національний університет водного господарства та природокористування. Рівне: НУВГП, 2014. 38 с.

24. Літвінчук А. Т. Навчальні завдання з розвитку усного професійного мовлення з дисципліни «Іноземна мова /англійська/» для студентів інженерних спеціальностей (Частина 2) / Національний університет водного господарства та природокористування. Рівне: НУВГП, 2014. 38 с.

25. Літвінчук А. Т. Словосполучення як один із способів галузевої термінологічної номінації (на матеріалі термінів торфопромисловості англійської мови). *Науковий вісник ВНУ ім. Л. Українки. Філологічні науки. Мовознавство*. Луцьк, 2010. Випуск 9. С. 354–359.

АНОТАЦІЇ

Літвінчук А. Т. Формування професійно-комунікативної компетентності майбутніх інженерів-технологів у процесі гуманітарної підготовки. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. – Національний університет водного господарства та природокористування. – Рівне, 2018.

Дисертацію присвячено проблемі формування професійно-комунікативної компетентності майбутніх інженерів-технологів у процесі гуманітарної підготовки. Розкрито сутність та сформульовано зміст поняття «професійно-комунікативна компетентність інженерів-технологів». З'ясовано пріоритетність компетентнісного підходу і роль професійно-комунікативної компетентності у системі сучасної професійної освіти. Визначено основні компоненти у структурі професійно-комунікативної компетентності майбутніх інженерів-технологів, уточнено їх змістове наповнення. Теоретично обґрунтовано педагогічні умови і розроблено структурно-функціональну модель формування означеної компетентності у процесі гуманітарної підготовки. Визначено критерії, схарактеризовано рівні та показники сформованості професійно-комунікативної компетентності майбутніх інженерів-технологів. Окреслено основні підходи до реалізації принципів інтеграції мови і змісту через використання сучасних технологій, форм і методів із найвищими показниками ефективності. Схарактеризовано інноваційні та інтерактивні технології, які передбачають інтерактивність організації навчального процесу, реалізуючи нові рівні взаємодії та забезпечуючи безперервну діалогову взаємодію між суб'єктом навчального процесу та навчальним середовищем.

Експериментально перевірено системність і взаємозумовленість запропонованих педагогічних умов та визначених складників структурно-функціональної моделі формування професійно-комунікативної компетентності у майбутніх інженерів-технологів, ефективність упровадження яких засвідчили результати експерименту, що підтверджено даними статистично-математичної обробки отриманих емпіричних даних.

Ключові слова: компетентнісний підхід, професійно-комунікативна компетентність, інженер-технолог, гуманітарна підготовка, педагогічні умови, предметно-мовна інтеграція, структурно-функціональна модель.

Литвинчук А. Т. Формирование профессионально-коммуникативной компетентности будущих инженеров-технологов в процессе гуманитарной подготовки. – Квалификационная научная работа на правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.04 – теория и методика профессионального образования. – Национальный университет водного хозяйства и природопользования. – Ровно, 2018.

Диссертация посвящена проблеме формирования профессионально-коммуникативной компетентности будущих инженеров-технологов в процессе гуманитарной подготовки. Раскрыта сущность и сформулировано содержание понятия «профессионально-коммуникативная компетентность инженеров-технологов». Обоснованы приоритетность компетентностного подхода и роль профессионально-коммуникативной компетентности в системе профессионального образования современного образца. Определены основные компоненты в структуре профессионально-коммуникативной компетентности будущих инженеров-технологов, уточнено их содержательное наполнение. Теоретически обоснованы педагогические условия и разработана структурно-функциональная модель формирования указанной компетентности в процессе гуманитарной подготовки. Определены критерии, охарактеризованы уровни и показатели сформированности

профессионально-коммуникативной компетентности будущих инженеров-технологов. Детерминированы основные подходы реализации методики интеграции языка и содержания путем использования современных технологий, форм и методов с высокими показателями эффективности, цель которых – развитие системы профессиональных и лингвистических знаний. Охарактеризованы инновационные технологии и интерактивные технологии, предусматривающие как интерактивность организации учебного процесса, так и интерактивность информационных технологий, реализующие новые уровни взаимодействия и обеспечивающие непрерывное диалоговое взаимодействие между субъектом учебного процесса и учебной средой.

Экспериментально проверено системность и взаимообусловленность предложенных педагогических условий и определенных составляющих структурно-функциональной модели формирования профессионально-коммуникативной компетентности будущих инженеров-технологов, эффективность внедрения которых показали результаты эксперимента, что подтверждается данными статистически-математической обработки полученных эмпирических данных.

Ключевые слова: компетентностный подход, профессионально-коммуникативная компетентность, инженер-технолог, гуманитарная подготовка, педагогические условия, предметно-языковая интеграция, структурно-функциональная модель.

Litvinchuk A. T. Formation of the professional-communicative competence of the prospective engineering technologists in the process of teaching Humanities. – Manuscript.

The thesis for attaining the Candidate Degree in Pedagogy (Doctor of Philosophy) in specialty 13.00.04 "Theory and methodology of professional education". – National University of Water and Environmental Engineering, Rivne, 2018. – Qualifying scientific work as a manuscript.

The thesis is devoted to the problem of formation of professional-communicative competence of prospective engineering technologists in the process of studying Humanities. The priority of the competence approach and the role of professional and communicative competence in the system of professional education of the modern pattern are determined. The content of the basic concept "professional and communicative competence of prospective engineering technologist" is formulated and interpreted as an integral characteristic based on the dynamic combination of its communicative and professional knowledge, skills and abilities, a system of values and manifested in the ability to implement effective professional communication and intercultural interaction. The main functional components in the structure of the professional-communicative competence of prospective engineering technologists are determined, their content being specified. The analysis of the communicative activity of engineering technologists, which is the composition of the components that form the branched structure of content and purpose of communicative acts of different forms, allowed distinguishing the following components in the structure of the professional communicative competence of prospective engineering technologists: professional discourse, linguistic, actional, linguosociocultural, information-technological and strategic.

The pedagogical conditions have been found out and theoretically substantiated, and the structural and functional model for the formation of the indicated competence in the process of studying Humanities has been developed. It is established that provision of the communicative and stimulating environment in the process of teaching Humanities is carried out by implementing the following conditions: formation of students' positive motivation to mastering the professional communicative competence in the system of studying Humanities; pedagogical diagnostics of the level of communicative characteristics formation of a student by applying a student-centered approach; provision of the modern content of professional and communicative training of prospective engineering technologists in the process of studying Humanities; the use of content and language integrated learning in the process of teaching Humanities to prospective engineering technologists.

The criteria are determined, the levels and indicators of the formation of the professional-communicative competence of prospective engineering technologists are characterized. The main criteria defined are: motivational-value, which reveals a conscious attitude and interest in raising the level of professional-communicative competence formation; the cognitive criterion represents a set of professional and linguistic knowledge; communicative-actional criterion determines the state of readiness for committing a communicative act; the strategic criterion represents the ability of the individual to determine the purpose and strategy of their own cognitive and educational activities. The gradual character of gaining knowledge and developing abilities are characterized by the following levels: recognition/memorization (low), reproductive/satisfactory, productive or creative/high, their indicators being described.

The main approaches to the implementation of the principles of language and content integration by using modern technologies, forms and methods with the highest performance indicators aimed at developing the system of professional and linguistic knowledge are outlined. The offered innovative technologies offer different models of communication, implement the principles of continuity and integrity of approaches to the formation of professional and communicative competence, interactive pedagogical technologies include both the interactivity of the organization of the academic process and the interactivity of information technologies.

The systematics and interconnectedness of all identified components of the pedagogical process have been experimentally tested. The results of the experiment objectively demonstrated the effectiveness of the offered pedagogical conditions and the structural and functional model of the formation of professional-communicative competence of prospective engineering technologists, which is confirmed by the results of statistical and mathematical processing of the obtained empirical data.

Key words: competence approach, professional and communicative competence, engineering technologist, teaching Humanities, pedagogical conditions, content and language integration, structural and functional model.